

PIENI "SIVISTYSSANASTO" (koonnut Henrik Roschier)

* Oheisessa taulukossa on listattu sellaisia kreikan ja latinan **sanavartaloita**, joita käytetään nykyään eri alojen (erikois)sanastoissa. Vartalot on valittu melko mielivaltaisesti, mutta ne edustavat kuitenkin paljolti elämän "perussanastoa". Tässä ne on aakkostettu kreikankielisten vartaloiden mukaan. Mukana ei ole rakenne- ja terminologiakurssin luentomonisteesta (2005-06) lueteltuja prepositioita.

* **HUOM.** samaan aihepiiriin liittyvät kreikan ja latinan sanavartalot **eivät välttämättä ole synonyymejä** keskenään **eikä mukana ole kaikkia** tietyn merkitysyhteyden omaavia sanoja. Kukin sanavartalo liittyy perusmerkitykseltään tiettyyn asiaan tai käsitteeseen, mutta yhteisistä perusmerkityksistä huolimatta vartaloilla voi olla keskinäisiä sävyeroja tai toisistaan paljonkin poikkeavia käyttöyhteyksiä. Tämän takia osa vartaloista on sulkujen sisällä tai puuttuu kokonaan. Tarkemmat merkitykset ja käyttötavat selviävät sanakirjoista.

* Samasta juuresta muodostetut vartalot on erotettu toisistaan pilkulla (,) ja etymologisesti toisistaan erilliset vartalot kauttaviivalla (/). Vartalot voivat myös esiintyä eripituisina, joten pitempi muoto on sulkujen sisällä.

* **kirjoitusasu** on nykykielissä yleensä muuttunut seuraavasti: **ai > ae > e** (esim. *gynaik-* > *gynek-*); **oi > oe > e** (*poiet-* > *poet-*); **ei > i** (*kheir* > *k(h)ir-*); toisinaan **f > ph** (*fil-* > *phil-*); **k > c** (*makr-* > *macr-*), äännettäessä usein vielä etuvokaalien edellä [**k**] > [**s**] ([*okean-*] > [*osean-*]); sekä suomessa lisäksi **kh > k** (*arkhai-* > *arke-*); **th > t** (*therm-* > *term-*)

* **yhdyssanoja** muodostettaessa käytetään tarvittaessa sidevokaalia, joka useimmiten on kreikkalaisperäisissä sanoissa -o- (esim. *astr-o-log-*) ja latinalaisperäisissä -i- (esim. *luc-i-fer-*)

kreikka	suomi	latina
<i>adelf-</i>	sisar	<i>soror-</i>
<i>adelf-</i>	veli	<i>fratr-</i>
<i>aer-</i> / <i>pneum(at)-</i>	ilma	<i>aer-</i>
<i>agr(o)-</i>	pelto	<i>agr-</i>
<i>aisth-</i>	aistiminen, havainto	<i>sens-</i>
<i>aku(st)-</i>	kuuleminen, kuunteleminen	<i>audi-</i>
<i>andr-</i>	mies	<i>vir-</i>
<i>anth-</i>	kukka	<i>flor-</i>
<i>anthrop-</i>	ihminen	<i>homin-</i> / <i>human-</i>
<i>arithm-</i>	luku(määrä)	<i>numer-</i>
<i>arkh-</i>	alku	<i>initi-</i> / <i>princip-</i>
<i>arkh-</i> / <i>krat-</i>	valta, hallitseminen	<i>domin-</i> / <i>reg-</i>
<i>arkhai-</i> / <i>palai-</i>	vanha, muinainen	<i>antiqu-</i>
<i>astr-</i>	tähti	<i>sider-</i> / <i>stell-</i>
<i>aut(o)-</i>	itse	
<i>bi-</i>	elämä	<i>vit-</i> , <i>viv-</i>
<i>bibl-</i>	kirja	<i>libr-</i>
<i>botan-</i> / <i>fynt-</i>	kasvi	<i>herb-</i> / <i>plant-</i>
<i>brady-</i>	hidas	(<i>tard-</i>)
<i>brakhy-</i>	lyhyt	<i>brev-</i>
<i>daktyl-</i>	sormi, varvas	<i>digit-</i>
<i>dem-</i> / <i>ethn-</i>	kansa	<i>popul-</i> / <i>vulg-</i>
<i>dendr-</i>	puu (kasvi)	<i>arbor-</i>
<i>derm(at)-</i>	iho, nahka	(<i>cut-</i> / <i>pell-</i>)
<i>dyn(am)-</i>	voima, kyky	<i>pot-</i>

(eiren-)	rauha	pac-
(eleuther-)	vapaa	liber-
erg- , org-	työ	labor- / oper-
erot-	rakkaus, seksi	sex(u)- (/ am-)
eth-	tapa	mor- / mod-
eu- / kal-	hyvä, paras	bon- , ben- / optim-
fer- , for-	kantaminen, vieminen	fer- / lat- / port-
fil-	rakkaus, ystävyys	am-
fob-	pelko	terr- / horr-
fon- / fthong-	ääni	son- / voc-
fos- , fot-	valo	luc- , lumin-
fys-	luonto	natur-
galakt-	maito	lact-
gam-	häät, avio(liitto)	marit- / nupt-
gastr-	vatsa	ventr-
ge-	maa	terr(a)- / tellur-
gen-	syntyminen, synnyttäminen, luominen; suku	gen(er)- , (g)nat- / creat-
geront- / presby-	vanha, iäkäs	veter- / sen-
gloss- , glott-	kieli	lingv-
gno(s)- / episte-	tieto, ajattelu	scient- / cognit-
graf- , gramm-	kirjoittaminen	scrib- , script-
gyn(aik)-	nainen	femin-
haim(at)-	veri	sanguin-
heli(o)-	aurinko	sol-
hemi-	puoli(kas)	semi-
hepat-	maksa	(iecor-)
hetero-	eri(lainen), toinen, muu	ali- , alter-
homo- / iso-	sama(nlainen), yhtä(läinen)	simil-
hydr-	vesi	aqu(a)-
hypn-	uni, nukkuminen	somn- / dorm-
ikhthy-	kala	pisc-
kak-	paha, huono	mal- / pessim-
kardi-	sydän	cord-
kefal-	pää	capit-
kheir-	käsi	manu-
khrom(at)-	väri	color-
khron-	aika	tempor-
kosm-	maailma; järjestys, kauneus	mund-
kry-	kylmyys; jää	gel(id)- / frig-
ksyl-	puu (aine)	(lign-)
kykl-	ympyrä, kehä, piiri	circ- / orb-
leg- , log- / ep- / rhe-	sana	verb-
leg- , log-	tieto, oppi; puhe, sana	
leuk-	valkoinen	alb- / cand-
lith- / petr-	kivi	lapid-
makr-	pitkä	long-
malak-	pehmeä	moll-
mega(l)- / makr-	suuri	magn- (, maxim-)
(metr-)	äiti	matr-

<i>mela(n) -</i>	musta	<i>nigr-</i>
<i>mer-</i>	osa	<i>part-</i>
<i>metr-</i>	mitta(aminen)	<i>mens(ur) - / mod-</i>
<i>mikr-</i>	pieni	<i>(minim-)</i>
<i>mis-</i>	viha	<i>(odi-)</i>
<i>mon-</i>	yksi(n), ainoa	<i>un- / singul- / sol-</i>
<i>morf-</i>	muoto	<i>form-</i>
<i>myk-</i>	sieni	<i>fung-</i>
<i>ne(o) -</i>	uusi	<i>nov-</i>
<i>ne(o) -</i>	nuori	<i>iuven-</i>
<i>nom-</i>	laki, sääntö	<i>leg-</i>
<i>odont-</i>	hammas	<i>dent-</i>
<i>ofthalm- , op(t) -</i>	silmä	<i>ocul-</i>
<i>oik-</i>	koti	<i>dom-</i>
<i>olig-</i>	vähä(n), harva	<i>(rar-)</i>
<i>onom(at) - , onym-</i>	nimi	<i>nomin-</i>
<i>opt-</i>	näkeminen, näkö	<i>vis-</i>
<i>or-</i>	vuori	<i>mont-</i>
<i>ornith-</i>	lintu	<i>avi-</i>
<i>oste-</i>	luu	<i>oss-</i>
<i>ot-</i>	korva	<i>(auri-)</i>
<i>paid-</i>	lapsi	<i>(infant-)</i>
<i>pan(t) - / hol-</i>	kaikki, koko(nainen)	<i>omn- / tot-</i>
<i>path- / nos-</i>	sairaus, tauti, kärsimys	<i>morb-</i>
<i>patr-</i>	isä	<i>patr-</i>
<i>pne(um(at)) -</i>	henki, hengitys	<i>spir(it) - / hal-</i>
<i>pneumon-</i>	keuhkot	<i>pulmon-</i>
<i>pod-</i>	jalka	<i>ped-</i>
<i>polem-</i>	sota(isa)	<i>(milit- / martial- / bell-)</i>
<i>polit-</i>	kaupunki	<i>urb-</i>
<i>poly-</i>	moni, usea, paljon	<i>mult- / plur-</i>
<i>pragmat- , prakt- / poie(t) - / dramat-</i>	tekeminen, toiminta	<i>fac(t) - , fec(t) - , fic(t) - / ag- , act- / funct-</i>
<i>psykh- / fren-</i>	mieli	<i>ment-</i>
<i>pyr-</i>	tuli	<i>igni-</i>
<i>rhet- / leg-, log-</i>	puhe, puhuminen	<i>or(at) - / sermon-</i>
<i>rhin-</i>	nenä	<i>nas-</i>
<i>sark-</i>	liha	<i>carn-</i>
<i>selen-</i>	kuu	<i>lun(a) -</i>
<i>sfair-</i>	pallo	<i>glob-</i>
<i>sof-</i>	viisaus	<i>(sapien-)</i>
<i>som(at) -</i>	ruumis, keho; rakenne	<i>corpor-</i>
<i>sperm(at) - / khondr-</i>	siemen, jyvä	<i>semin- / gran-</i>
<i>stere- / skler-</i>	kova, kiinteä, jäykkä	<i>solid- / dur- / firm-</i>
<i>stom-</i>	suu	<i>or-</i>
<i>takhy-</i>	nopea	<i>(rapid- / veloc-)</i>
<i>taks- / kosm-</i>	järjestys	<i>ordin-</i>
<i>tekhn-</i>	taito, taide, oppi(ala)	<i>art-</i>
<i>tel(e)o-</i>	loppu	<i>fin-</i>

<i>thalass-</i> , <i>thalatt-</i> / <i>okean-</i>	meri	<i>mar(in)-</i>
<i>than(at)-</i> / <i>nekr-</i>	kuolema	<i>mort-</i>
<i>the-</i> (/ <i>daimon-</i>)	jumala(linen)	<i>de-</i> , <i>div(in)-</i>
<i>the(s)-</i>	asettaminen, paneminen, laittaminen	<i>posit-</i>
<i>therm-</i>	lämpö, kuumuus	<i>cal(or)-</i> / <i>ferv-</i>
<i>top-</i>	paikka	<i>loc-</i>
<i>trop-</i>	kääntäminen, kääntyminen	<i>vers-</i> , <i>vert-</i>
<i>uran-</i>	taivas	<i>cael-</i>
<i>zo-</i>	eläin	<i>anim(al)-</i>
	maaseutu	<i>rur-</i>
	oikeus	<i>iur-</i>
	rakentaminen	<i>stru(ct)-</i>